

Samenvatting Competentieprofiel gedragswetenschapper in de jeugdzorg

In het kader van de toolkit professionalisering Jeugdzorg volgt hier een samenvatting van het competentieprofiel gedragswetenschapper in de jeugdzorg. In deze samenvatting worden kort de taken, kritische situaties en competenties omschreven uit het profiel. Voor een volledige beschrijving, inclusief kenmerken van de betreffende taak, kritische situatie of competentie, dient u gebruik te maken van de publicatie “gedragswetenschapper in de jeugdzorg”. De volledige publicatie is te bestellen via de website www.nji.nl/publicaties.

Taken

De volgende taken geven de essentie aan van de taken die bij de beroepsvariant gedragswetenschapper in de jeugdzorg horen. Om de taken te kunnen uitoefenen, moet de beroepskracht over bepaalde competenties beschikken. We onderscheiden de volgende taken:

- *Cliëntgebonden taken* zijn taken die direct verband houden met, of direct voortvloeien uit het werken met jeugdige, opvoeders of andere cliënten.
- *Organisatiegebonden taken* zijn taken die te maken hebben met het functioneren in de organisatie waar de gedragswetenschapper werkzaam is, zoals meedenken over beleid.
- *Professiegebonden taken* zijn taken die te maken hebben met de ontwikkeling van de gedragswetenschapper in zijn beroep, zoals deskundigheidsbevordering, en met de profilering van de professie.

Cliëntgebonden taken	
A Diagnostisch onderzoek uitvoeren, situatie analyseren en ontwerpen	
De gedragswetenschapper onderzoekt de opvoedingssituatie en / of de psychische gezondheidstoestand en stelt in dialoog met alle betrokkenen een diagnose en een hulpverleningsplan vast.	
Competentie	Generiek: A, B, C, D, E, F, G. Vakspecifiek: A, B, C. Thematisch: A, B, C, D
B Interventies uitvoeren	
In een setting waarin de gedragswetenschapper zelf hulp verleent, voert de gedragswetenschapper interventies uit die gericht zijn op de jeugdige en zijn opvoeders.	
Competentie	Generiek: A, F, I. Vakspecifiek: A, B, D, G. Thematisch: B, C
C Coördineren van de zorg	
De gedragswetenschapper stemt de zorg op inhoudelijk niveau af en coördineert in dialoog met betrokkenen alle zorg rond de jeugdige en zijn systeem. Hij evalueert en bewaakt de juiste uitvoering van het indicatiebesluit en het hulpverleningsplan, de continuering van zorg en de veiligheid van de jeugdige. Hij is inhoudelijk eindverantwoordelijk en zet de lijnen uit.	
Competentie	Generiek: A, B, E, H, K. Vakspecifiek: A, E. Thematisch: A
D Zorgen voor het inhoudelijke kader	
De gedragswetenschapper geeft richting aan de inhoudelijke visie van waaruit gewerkt wordt, zorgt voor kwaliteit van de uitvoering en ondersteunt en adviseert jeugdzorgwerkers, andere disciplines en leidinggevendenden vanuit zijn inhoudelijke expertise.	
Competentie	Generiek: B, M. Vakspecifiek: A, C, G. Thematisch: B
E Preventie en voorlichting	
De gedragswetenschapper heeft een taak ten aanzien van preventie en voorlichting	
Competentie	Generiek: A, C, E, H. Vakspecifiek: A, B, G. Thematisch: B, C

Organisatiegebonden taken	
A Een netwerk ontwikkelen	
De gedragswetenschapper vormt een netwerk met andere professionals (en vertegenwoordigers van overheden) in het werkgebied die relevant zijn voor het kunnen doorverwijzen en samenwerken bij meervoudige hulp aan één jeugdige. Door het onderhouden van een dergelijk netwerk blijven de verschillende partijen op de hoogte van elkaars werkzaamheden en worden relevante signalen en kennis uitgewisseld.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: A, E, H. Vakspecifiek: E, F</i>
B Bijdragen aan het beheer en het beleid van de organisatie	
De gedragswetenschapper communiceert via interne kanalen over activiteiten die van belang zijn voor de coördinatie en afstemming van werkzaamheden. Hij levert een praktische en organisatorische bijdrage aan het functioneren van zijn organisatie.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: B, C, E, H, I, J, K</i>

Professiegebonden taken	
A De eigen deskundigheid bevorderen	
De gedragswetenschapper houdt, daartoe gefaciliteerd door zijn leidinggevende, de eigen deskundigheid op peil. Hij signaleert leemtes in zijn deskundigheid, en maakt gebruik van mogelijkheden binnen en buiten de organisatie voor deskundigheidsbevordering zodat hij het werk verantwoord kan uitvoeren.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: H, I, J, L. Vakspecifiek: A</i>
B De beroepsuitoefening professionaliseren en profileren	
De gedragswetenschapper ontwikkelt opvattingen over het werk, de taken en de houding rondom zijn beroepsuitoefening en draagt deze uit richting andere partners die met jeugdigen werken. Hij verzorgt opleiding en training van studenten, psychologen/orthopedagogen in opleiding en andere beroepsgroepen.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: A, B, E, K, L, M. Vakspecifiek: A, B, C, G</i>
C Participeren in wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek	
De gedragswetenschapper houdt zich in zijn dagelijkse praktijk bezig met praktijkgericht onderzoek. Daarnaast draagt hij bij aan de inhoudelijke kennis rondom opgroeien en opvoeden door wetenschappelijk onderzoek te ondersteunen.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: E, N. Vakspecifiek: A, G</i>

Kritische situaties

De gedragswetenschapper moet bij de uitvoering van de taken steeds afwegingen maken: dilemma's, keuzes, problemen, spanningsvelden en kansen vragen van hem een oplossing en een aanpak. De gedragswetenschapper staat daarmee voor een kritische situatie waarin hij de juiste oplossing of aanpak te kiezen.

A Belang van opvoeders versus het belang van de jeugdige	
De gedragswetenschapper werkt voor zowel de jeugdige als zijn opvoeders. Het is in eerste instantie zijn taak om beiden ondersteuning te bieden bij het opvoeden en opgroeien. Hij stimuleert en ondersteunt de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van de jeugdige en zijn opvoeders. De jeugdige is daarbij onlosmakelijk verbonden met zijn opvoeders. Toch komt het voor dat opvoeders soms dingen willen en doen die niet in het belang van de jeugdige zijn. Bijvoorbeeld omdat ze bepaalde competenties missen of relevante randvoorwaarden niet aanwezig zijn. Daardoor zijn er situaties waarin de gedragswetenschapper grenzen stelt aan opvoeders en een zekere mate van drang en dwang inzet om te zorgen dat de jeugdige zich gezond kan ontwikkelen en opgroeien. De gedragswetenschapper werkt vanuit het principe om de zorg zo licht mogelijk, zo kort mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis (behoud van gezinssituatie), maar ook zo zwaar als nodig vorm te geven. Daarbij moet hij goed inschatten hoe ver de eigen verantwoordelijkheid van de jeugdige of van opvoeders strekt en wat daarbij het risico voor de jeugdige is.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: D. Vakspecifiek: A, B, D. Thematisch: A, C</i>
B Omgaan met verschillende partijen die bij de jeugdige en opvoeders betrokken zijn	
De gedragswetenschapper geeft inhoudelijke adviezen aan jeugdzorgwerkers. Ook organiseert hij overleg met alle betrokkenen rondom een jeugdige of opvoeders vanuit ketenpartners en de eigen organisatie. Dit is bij ingewikkelde casussen met veel partijen een lastige opgave. De verschillende partijen in het overleg hebben daarbij ieder hun eigen opvatting over de situatie. De gedragswetenschapper staat voor de opgave om in het belang van de jeugdige de meningen snel op één lijn te krijgen over de volgens hem beste aanpak.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: B, G, F, I. Vakspecifiek: A, C, E, F, G</i>
C Ontwikkelingsverloop van de jeugdige versus het ontwikkelingsverloop van opvoeders en het systeem	
De gedragswetenschapper in de jeugdzorg werkt met een contextuele benadering. Opvoeders en het systeem rond de jeugdige worden veelal betrokken bij de behandeling. Naast het ontwikkelingsverloop van de jeugdige in het hulpverleningstraject maken betrokkenen een eigen ontwikkeling door. De wisselwerking tussen deze twee ontwikkelingen kunnen de doelen van de jeugdige en de daarop gekozen activiteiten beïnvloeden.	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: A, H. Vakspecifiek: A, D, F</i>
D Keuzes maken op basis van informatie van de jeugdzorgwerker	
De gedragswetenschapper baseert zich bij diverse werkzaamheden mede op informatie van de jeugdzorgwerker. Hij maakt gebruik van de probleemanalyse op basis waarvan indicatie wordt gesteld. De gedragswetenschapper moet weten hoe hij, zonder het werk van de jeugdzorgwerker over te doen, over de juiste informatie kan beschikken om een oordeel te vellen over het vervolgtraject. De gedragswetenschapper neemt besluiten waarbij de overwegingen zeer complex zijn en die een hoog afbreukrisico inhouden (bijvoorbeeld wel / niet uit huis plaatsen, wel / niet proefverlof, etc.).	
<i>Competentie</i>	<i>Generiek: B, D, F, G, H. Vakspecifiek: A, B. Thematisch: C</i>

Competenties

Hier volgen de competenties die de gedragswetenschapper nodig heeft om de gestelde taken en kernopgaven goed te kunnen vervullen. Zoals al eerder aangegeven wordt er niet vanuit gegaan dat elke gedragswetenschapper over al deze competenties dient te beschikken, maar dat het een beschrijving betreft van de verschillende competenties die binnen de jeugdzorg voor komen.

Generieke competenties.

Generieke competenties zijn die competenties die in meer of mindere mate in elk(e) beroep of functie binnen de sectoren zorg en welzijn noodzakelijk zijn en niet direct verbonden zijn aan een bepaalde beroepsvariant. De competenties zijn daarmee niet uniek voor gedragswetenschappers in de jeugdzorg. De context waarbinnen de generieke competenties van toepassing zijn wisselt per beroepsvariant. Dit heeft gevolgen voor de omschrijving van de generieke competentie. De generieke competenties die wij hier beschrijven zijn dan ook aangepast aan het werken binnen de jeugdzorg.

A Brengt informatie en advies op een begrijpelijke manier over
De gedragswetenschapper in de jeugdzorg is in staat om informatie en (opvoedings)advies op een begrijpelijke en sensitieve manier over te brengen, zodat de jeugdige, opvoeders, het systeem, collega's en andere betrokken organisaties of disciplines de informatie en het advies begrijpen en er geen verwarring ontstaat.
B Positioneert zich inhoudelijk
De gedragswetenschapper is in staat om een inhoudelijke leidersrol op zich te nemen ten opzichte van jeugdzorgwerkers, andere disciplines en ketenpartners en beïnvloedt de inhoudelijke visie van de organisatie door op overtuigende en transparante wijze zijn expertise uit te dragen. Hij gebruikt zijn leidende positie om (eventueel vanuit andere disciplines) verschillende visies samen te brengen tot een breed gedragen plan dat ten uitvoer wordt gebracht.
C Brengt de situatie in kaart
De gedragswetenschapper is in staat om in samenwerking met de jeugdzorgwerker op basis van gegevens uit de eerste en tweede hand de behoeften, wensen, mogelijkheden en beperkingen van de jeugdige en opvoeders samenhangend in kaart te brengen.
D Vormt een oordeel
De gedragswetenschapper is in staat om informatie en mogelijke aanpakken in het licht van de visie van de organisatie en de visie van zijn beroepsgroep tegen elkaar af te wegen, zodat hij tot een afgewogen oordeel komt.
E Werkt samen
De gedragswetenschapper is in staat om op constructieve wijze actief samen te werken met collega's, leidinggevend en beroepskrachten uit andere disciplines en organisaties.
F Neemt en beargumenteert besluiten
De gedragswetenschapper is in staat om in moeilijke situaties, bij tegengestelde belangen en zwaarwegende beslissingen op vastberaden en constructieve wijze besluiten te nemen en genomen besluiten (zowel door hem als andere hulpverleners) te beargumenteren, zodat twijfels worden voorkomen en er duidelijkheid heerst over de koers en de grenzen van de gekozen hulpverlening.
G Handelt methodisch
De gedragswetenschapper is in staat om methodisch en oplossingsgericht te werken, waarbij hij zijn werk goed laat aansluiten bij het werk van de jeugdzorgwerker. Hij begeleidt ook jeugdzorgwerkers in het methodisch en oplossingsgericht werken. De jeugdige ervaart hierdoor een zorgvuldige benadering, die transparant is en hem in de gelegenheid stelt grip te hebben op de begeleiding.

H Rapporteert en legt verantwoording af
De gedragswetenschapper is in staat vanuit feitelijke rapportage, (gezamenlijke) evaluatie en casuïstiek zich inhoudelijk en materieel te verantwoorden aan de jeugdige, opvoeders, zijn organisatie en samenwerkingspartners, beroepsverenigingen en juridische instanties, zodat alle betrokkenen inzicht krijgen in zijn handelwijze. Alle betrokkenen hebben kwalitatief en kwantitatief inzicht in de prestaties van de gedragswetenschapper en de behaalde prestaties zijn geëvalueerd en vormen een basis voor vervolg. Niet alleen na afloop, maar vooral ook tijdens het handelen maakt de gedragswetenschapper inzichtelijk waarom hij op die wijze handelt. De gedragswetenschapper stimuleert ook andere beroepskrachten om inzichtelijk te werken.
I Reflecteert op het eigen handelen
De gedragswetenschapper is in staat op constructieve wijze en in overleg met collega's, jeugdige, opvoeders en het systeem te reflecteren op zijn eigen normatieve kader en beroepsmatig handelen, waardoor hij weet waar zijn professionele grenzen liggen en waar verbeterpunten in het werkproces zijn.
J Beïnvloedt eigen arbeidsomstandigheden
De gedragswetenschapper in de jeugdzorg is in staat zijn eigen arbeidsomstandigheden te bewaken en te beïnvloeden, zodat hij goed kan functioneren, plezier in zijn werk houdt en zich blijft ontwikkelen.
K Draagt bij aan beleid
De gedragswetenschapper in de jeugdzorg is in staat om op kritisch opbouwende wijze bij te dragen aan de vorming en de uitvoering van het beleid van de organisatie, waardoor het management van de organisatie over inzichten uit de praktijk kan beschikken voor het ontwikkelen van beleid.
L Ontwikkelt het eigen werk
De gedragswetenschapper in de jeugdzorg is in staat om op interactieve wijze zijn visie op het werk te ontwikkelen, en verantwoordelijkheid te nemen voor zijn persoonlijke ontwikkeling als professional en voor de ontwikkeling van het werk, waardoor hij zich verder ontwikkelt, zijn vakkennis actueel blijft en zijn beroepsuitoefening herkend en erkend wordt.
M Bevordert de inhoudelijke deskundigheid van anderen
De gedragswetenschapper is in staat om vanuit zijn bekwaam- en deskundigheid de inhoudelijke deskundigheid en handelingsbekwaamheid van jeugdzorgwerkers te bevorderen door middel van inhoudelijke begeleiding, consultatie en leeractiviteiten.
N Voert praktijkonderzoek uit
De gedragswetenschapper is in staat om op efficiënte wijze onderzoek uit te voeren in de organisatie en draagvlak te creëren zodat mensen meewerken aan het onderzoek en de practicebased uitkomsten worden overgenomen

Vakspecifieke competenties

Vakspecifieke competenties bepalen in sterke mate de identiteit van de gedragswetenschapper in de jeugdzorg. Niet de afzonderlijke competenties zijn daarbij bepalend, maar eerder de unieke combinatie ervan.

Competenties zijn vakspecifiek als ze op ten minste drie aspecten discrimineren ten opzichte van de generieke competenties. Die aspecten zijn:

1. *De beoogde cliënten en cliëntgroepen.*
De beroepskracht moet kennis hebben van de specifieke kenmerken van cliënten en cliëntgroepen en van hun woon- en leefsituatie en in staat zijn die kennis in zijn beroepsmatig handelen te integreren.
2. *De beroepscontext waarin de beroepskracht werkt.*
Verschillen in de context worden bepaald door de plaats van handeling, zoals intramuraal, spreekkamer, algemene voorziening, thuisituatie van de jeugdige en opvoeders, de openbare ruimte en de organisatorische context.
3. *De benodigde vakkennis en de toe te passen methoden en technieken van de beroepskracht.*

A Werkt vanuit een visie op opvoeding en ontwikkeling	
	De gedragswetenschapper in de jeugdzorg heeft een duidelijke visie op het belang van een goede opvoeding en ontwikkeling van jeugdigen, voor de jeugdige zelf, opvoeders en de samenleving. Hierdoor heeft hij een duidelijke focus tijdens het werken met jeugdigen en opvoeders.
B Legt contact en heeft contact met jeugdigen en opvoeders	
	De gedragswetenschapper is in staat om alle jeugdigen en opvoeders op een open, toegankelijke en authentieke wijze tegemoet te treden, zodat zij zich uitgenodigd voelen hun vragen open en eerlijk te verwoorden en weten met welke vragen ze waar en wanneer terecht kunnen.
C Visie overbrengen	
	De gedragswetenschapper in de jeugdzorg is in staat om zijn inhoudelijke visie uit te dragen zodat een nieuwe visie geïmplementeerd wordt in de plannen van aanpak en uitvoering van de hulpverlening.
D Past interventies toe en geeft therapie	
	De gedragswetenschapper kan het gedrag van de jeugdige met gedragsproblemen en van opvoeders met opvoedingsproblemen (gelijktijdig) beïnvloeden, zodat het gedrag, de competenties en de interactie tussen de betrokkenen verbeteren en de jeugdige in een gezonde opvoedingssituatie opgroeit.
E Neemt initiatief en benut kansen	
	De gedragswetenschapper is in staat om initiatief te tonen en te denken in mogelijkheden, waardoor kansen worden gezien en benut.
F Coördineert de zorg	
	De gedragswetenschapper heeft het vermogen contact te leggen en te onderhouden met beroepskrachten van andere disciplines en organisaties die betrokken zijn bij een jeugdige of opvoeders en hen op overtuigende wijze tot samenwerking te motiveren, waardoor de hulpverlening aan de jeugdige of opvoeders plaatsvindt met optimale inzet en onderlinge afstemming van de verschillende disciplines.
G Past inzichten uit onderzoek toe en maakt ze overdraagbaar	
	De gedragswetenschapper is in staat om zijn deskundigheid overdraagbaar te maken voor en door jeugdzorgwerkers.

Themacompetenties

Themacompetenties richten zich op situaties die niet als regulier te bestempelen zijn. Het betreft uitzonderlijke of lastige situaties waar extra aandacht voor nodig is. Anders dan het voorgaande competentiegebied ligt de focus in dit onderdeel primair op elke competentie afzonderlijk, hoewel combinaties ook mogelijk zijn.

A Omgaan met jeugdige en opvoeders in een gedwongen kader	
	De gedragswetenschapper is in staat om bij het inzetten, of het adviseren aan relevante instanties (zoals de kinderrechter), van drang en dwangmaatregelen op duidelijke en respectvolle wijze om te gaan met de jeugdige en opvoeders en specifieke wet- en regelgeving tijdens het handelen toe te passen, waardoor jeugdige en opvoeders weten waar ze aan toe zijn, grenzen zijn vastgesteld en er geen onrechtmatige handelingen worden verricht.
B Omgaan met diversiteit	
	De gedragswetenschapper is in staat om in zijn werk bewust en systematisch rekening te houden met het unieke referentiekader van de jeugdige, opvoeders of het systeem, dat kan afwijken van het algemene beeld, zodat er een optimale aansluiting van de hulpverlening is bij de jeugdige, opvoeders en het systeem en ongewenste verhoudingen (zoals discriminatie en uitsluitingmechanismen) worden voorkomen.

C Omgaan met vermoedens van geweld in huiselijke kring¹

De gedragswetenschapper is in staat op een zorgvuldige en heldere wijze signalen van (psychische, fysieke of seksueel) geweld in huiselijke kring te analyseren en vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld voor te leggen aan het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK), respectievelijk het Advies en Steunpunt Huiselijk Geweld (ASHG), zodat het geweld op een effectieve manier wordt aangepakt en de relatie tussen jeugdige, opvoeders en de gedragswetenschapper op een juiste manier voortgezet kan worden.

D Omgaan met verbaal geweld en (licht) agressief gedrag

De gedragswetenschapper is in staat op respectvolle en duidelijke wijze op te treden bij verbaal geweld en (licht) agressief gedrag, zodat situaties niet escaleren, zijn professionele grenzen niet worden overschreden en problemen worden voorkomen.

¹ De competentie is tot stand gekomen in nauwe afstemming tot de beschrijving van competenties in het kader van het project *Regionale invoering aanpak kindermishandeling*, uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut. Deze beschrijving heeft geresulteerd in de publicatie: *Competenties in relatie tot de aanpak van kindermishandeling*. Utrecht, NJi, 2008. Voor meer informatie zie: www.kindermishandeling.nl